

کتاب

امین پور، قیصر، *سنت و نوآوری در شعر معاصر*، شرکت انتشارات علمی فرهنگی، تهران ۱۳۸۳، ۵۴۸ صفحه.

سنت و نوآوری در شعر معاصر به قلم قیصر امین پور، شاعر معاصر، گزارش پرداخته‌ای است از سیر تحول سنت و نوآوری در شعر معاصر در پانزده فصل.

مؤلف، در آغاز، از سنت و نوآوری تعاریفی به دست داده و کوشیده است تا حدود این دو را مشخص سازد. تعاریف قرین شده است با شواهدی از قرآن و ترجمه‌ها و تفاسیر آن. همچنین متون فلسفی و دینی قدیم و جدید. سپس، از طریق بررسی سنت و نوآوری در هنرهای دینی و سنتی، نقبی زده می‌شود به معنی و نقش این دو در هنر و ادبیات.

تحول و تکامل هنر و ادبیات، راز ماندگاری آثار هنری و ادبی و نظریه‌های تحول و تکامل هنر و ادبیات، از تاریخگرایی تا هرمنوتیک از جمله عناوین نخستین مضمون این پژوهش است که با مباحث جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، فرهنگ و نقد ادبی پیوند می‌خورد. از فصل نهم است که نویسنده از تعریف مفاهیم فارغ می‌گردد و وارد قلمرو خاص شعر فارسی می‌شود. محقق، در این فصل، به جست‌وجوی پاسخ این پرسش است که

آیا می‌توان از روند تغییر قالبهای شعر، از قصیده به غزل و مثنوی و، سرانجام، به شعر نو امروز، به این نتیجه رسید که نوپردازان همواره صاحب تفکری سنت‌گرایز بوده‌اند؟ پاسخ چندان روشن و قاطع نیست؛ اما، امین پور، با تحلیل و تفسیر واقعیت‌های اجتماعی و هنری، به این گزاره دست می‌یابد:

هر هنرمندی، با گزینش هر قالب هنری، از آزادی می‌گریزد و، برای آفرینش اثر هنری یعنی نوعی نظم و نظام، با موانع می‌ستیزد تا بار دیگر به آزادی برسد.

از فصل دهم به بعد، نشانه‌های رویکرد شاعران به سنت و نوآوری، با رعایت ترتیب تاریخی ظهور آنان، بررسی می‌شود: از آغاز تا دوره بازگشت، از مشروطه تا دوران گذار، و از ادامه‌گذار تا دوران جدید. تحلیل‌های این پنج فصل انتهائی کتاب با شواهدی از دواوین شعرا و پاره‌هایی از مقالات و آراء منتقدان مستند شده است.

کتاب، چنان‌که مؤلف خود می‌گوید، پایان‌نامه تحصیلی او بوده است. طرز ارائه اطلاعات و آرایش فصول و تنظیم مطالب نیز به شیوه مرسوم در نگارش پایان‌نامه‌های دانشگاهی است. بیان توضیحی و استدلالی متن، یادآوریه‌های مجدد مطالب به مثابه مدخلی برای ورود به مبحث جدید، ذکر نقل قول‌های فراوان و پرداختن به

رسالة دلگشا، به انضمام رساله‌های تعریفات، صد پند و نوادر الامثال، خواجه نظام‌الدین عبید زاکانی، تصحیح علی‌اصغر حلبی، اساطیر، تهران ۱۳۸۳، ۳۷۰ صفحه.

این کتاب شامل مفصل‌ترین و مهم‌ترین تصنیفات منشور عبید و در جنب اثر مشهور دیگر او، اخلاق الاشراف است.

رسالة دلگشا شامل دو بخش حکایات عربی و فارسی است. در بخش عربی، نود و سه (۹۳) حکایت با ترجمه فارسی مصحح و توضیحات لغوی آمده است. بخش فارسی حاوی دویست و شصت و هفت (۲۶۷) حکایت طنزآمیز، با نثری بسیار ساده و روان است. در مایه‌هایی اخلاقی و اجتماعی چون نفاق، ریا، ظلم و فساد.

رسالة تعریفات یا ده فصل، همان‌گونه که از نامش پیداست، شامل ده فصل است عمدتاً در مایه نقد طنزآمیز خلیقات و مفسد طبقات اجتماعی با عناوین «در دنیا و مافیها»، «در ترکان و اصحاب ایشان»، «در قاضی و متعلقات آن»، «در مشایخ و مایتعلقی بهم»، «در خواجهگان و عادت ایشان»، «در ارباب پیشه و اصحاب مناصب»، «در شراب و مستعلقات آن»، «در بنگ و لواحق آن»، «در کدخدایی و ملحقات آن»، و «در حقیقت مردان و زنان».

در رساله دیگر، درویش‌نامه یا صد پند، عبید هم‌عصران منافق و فاسد خویش را آماج تیر انتقاد ساخته است. این رساله، در حقیقت، پندنامه است. رساله آخر این مجموعه، نوادر الامثال، حاوی صد و هشتاد جمله و مثل و سخن است با ترجمه فارسی آنها. مصحح در پیش‌گفتار می‌گوید که از این رساله دو نسخه با اختلافات نسبتاً زیاد به دست

حواشی، از ویژگیهای این شیوه است. برای رسیدن به بحث اصلی سنت و نوآوری در شعر معاصر، همه راههای فرعی از مضامین روان‌شناسی گرفته تا جامعه‌شناسی و فرهنگ، پله‌پله طی شده است. این اطلاعات، علاوه بر علاقه‌مندان به ادبیات، برای گروههای دیگری از مخاطبان نیز جاذبه دارد. بدین‌سان، نام کتاب مخاطبان خاص شعر و بالخصوص شعر معاصر را به خود فرامی‌خواند، اما، محتوای کتاب، جز در فصول نهایی، از این فراتر می‌رود. بحثهای مقدماتی چنان به تفصیل و پردامنه مطرح شده‌اند که تقریباً نیمی از کتاب را مقدمه و ورود به مطلب اصلی باید تلقی کرد. اصل کلام، به خلاف، از تفصیل خالی است و گزاره‌ها در نهایت ایجاز و اختصار تحلیل شده‌اند.

کوشش نویسنده در رعایت اعتدال در استشهاد شعری بجا و مقبول است. امین‌پور، جز به ضرورت، شاهد شعری نیاورده و آنچه آورده مناسب مقام است.

دو نمایه در پایان درج شده است: نمایه نامها و موضوعات و نمایه آیات و روایات و امثال و حکم. نمایه نامها و موضوعات بسیار مفید است و نگاهی گذرا به آن گستردگی دامنه پژوهش را پدیدار می‌سازد. نمایه مختصر آیات و روایات و امثال و حکم نیز، هرچند فایده عام ندارد، شاید برای مخاطبان محدودی سودمند افتد.

مؤلف، اگر فرصت و فراغت بازنگاری و پرداخت ویرایش دیگری از این اثر را بیابد، چه بسا به تلخیص و ادغام فصولی چند، با وجود احتوای آنها بر اطلاعات مفید، رضا دهد و هسته اصلی مبحث را پرمایه‌تر و برجسته‌تر گرداند.

سایه اقتصادی‌نیا